

Стимулиране на студентите да мислят за качеството на обучение чрез оценяване на преподавателите си

Ирен Пелтекова

СУ „Св. Климент Охридски“
Имейл: iren_peltekova@abv.bg

Абстракт: Качеството на обучение във висшите училища е сред най-дискутираните теми в последно време. В статията се разглеждат въпроси свързани с атестацията на преподавателите и по-специално с мнението на студентите. Представено е описание на студенти за това как изглежда „Идеалният преподавател в 21. век“. Обобщените резултати показват, че студентите са много взискателни към притежаваните от преподавателите професионални и личностни качества. Същевременно с това очакванията им са реални, конкретни и съответстват, в голяма степен, с длъжностната характеристика за преподавател във висше училище. Основно студентите държат преподавателите им да са знаещи и позитивни. Отговорите им дават реална представа за недостатъчната комуникация и търпението при преподаването и отразяват отговора на деликатния въпрос за обективността при оценяване на знатния им. Проучването е проведено с 450 студенти от СУ „Св. Климент Охридски“. Обработени са 400 анкетни карти, използвани при атестиране на осем преподаватели от Департамента по спорт. Други 50 студенти са отговорили в свободен текст на въпроса: „Моето виждане за университетския преподавател е:...“. Тези студентите са от: Факултета по журналистика и масова комуникация, Биологически факултет, Геолого-географски факултет, Юридически факултет, Философски факултет, Стопански факултет, Медицински факултет и Факултета по математика и информатика. Обединяващ фактор при изследваните студенти е, че са посещавали учени групи по спорт – баскетбол.

Ключови думи: качество, обучение, преподаватели, атестация, студенти, мнения, характеристика

Encouraging students to think about the quality of the education process by evaluating their lecturers

Iren Peltekova

Sofia University “St. Kliment Ohridski”
E-mail: iren_peltekova@abv.bg

Abstract: The quality of teaching at higher educational institutions is among the most discussed topics in recent times. This article examines the issues related to the attestation of lecturers, and in particular, the opinion of the students. It includes the students' description of their “Ideal lecturer of the XXI century”. The summarized results show that students are very demanding about the professional and personal qualities of their lecturers. At the same time, the expectations of students are clear, realistic and very much in line with the job description for a high school teacher. Mainly, students demand their lecturers to be knowledgeable and positive. Their answers give a real insight into the delicate issues of objectivity in the evaluation of students' knowledge, the lack of communication and the patience in teaching. The study was conducted with 450 students from the Sofia University “St. Kliment Ohridski”. Eight lecturers from the Sports Department were attested by proceeding 400 surveys. The remaining 50 students responded to the essay question “My vision on the university lecturer is”. These students major at the Faculty of Law, Faculty of Journalism and Mass Communication, Faculty of Medicine, Faculty of Philosophy, Faculty of Economics, Faculty of Biology, Faculty of Mathematics and Informatics and the Faculty of Geology and Geography. The integrating factor between the surveyed students is that all of them have attended sport-basketball classes during the 2015/2016 academic year.

Keywords: quality, teaching, lecturers, attestation, students, opinions, characteristics.

Актуалност и значимост

Много хора свързват смисъла на думата обучение с уменията на преподавателите да ръководят студентите и да задават правилната посока на тяхното развитие.

Обучението на студенти не е статичен, еднообразен и еднопосочен процес. Напротив, това е един динамичен, разнообразен и многопосочен процес, който протича в определена университетска педагогическа среда. „Педагогическият процес в университетите може да се разглежда като всеки дидактически процес, при който двама субекти винаги се намират в активна позиция, взаимосвързаност и взаимодействие един с друг. За оптимизацията на педагогическия процес винаги е необходимо да се имат предвид няколко принципни положения, сред които са използване на точна научна информация, приложение на системно-структурни подходи и цялата система на научното познание, отчет на степента на формираната интелектуална и морална култура на студентите, техните потребности в областта на научното познание”[1].

Обучението на студенти е отговорен процес. Това е не само пряка задача на преподавателите и задължение на студентите, а е държавна отговорност. От държавата се изисква да създаде условия, в които да се формират образовани, активни, здрави и позитивни хора, които да са полезни на обществото и да допринасят за неговото развитие.

Демографската ситуация в България вече влияе на образованието. Паралелно с това, налаганият финансов модел „парите следват студента”, разбираемо не може да се наложи, поради доказаната си неефективност. Много специалисти полагат усилия това да се промени, но процесът на промяна е много муден и реално невидим в практиката на висшите училища. Ефектът на този модел е създал солидно количество студенти, които могат да се обособят в категория наречена „дошъл-присъствал-завършил”. Този вид студенти, не са заинтересовани от качеството на своето образование, не са възискателни нито към преподавателите, а още по-малко съм себе си. Младите хора желаят да получат дипломи за висше образование и го правят с минимални усилия, тъй като предлагането на Университети и специалности у нас е в изобилие.

Има и много амбициозни млади хора – българи и чужденци, които искат да получат качествено висше образование у нас. Именно пред тези студенти, ние като преподаватели сме отговорни и трябва не само осигурим актуално и високо качествено обучение, но твърдо да отстояваме качеството на това обучение, което ще осигури конкурентноспособни знания на завършилите наши специалисти.

„Политиките за осигуряване на качество са най-ефективни, когато отразяват отношението между научните изследвания и учението и преподаването и отчитат както националния контекст, в който оперират, така и в институционалния контекст и неговия стратегически подход. Такава политика подкрепя – департаментите, училищата, факултетите и други организационни единици, както и тези като институционално лидерство, индивидуални членове на педагогическия персонал и студентите в поемането на отговорност за осигуряване на качество” [2].

„Когато говорим за Софийския университет „Св. Климент Охридски, едни от първите асоциации са за най-старото висше училище в България с утвърдено име и репутация, в което подготвени преподаватели обучават студенти в 16 факултета” [3].

Качеството на обучение е свързано с оценяването на работата на преподавателите – атестирането им, което е регламентирано със закон и правилници. Практиката показва, че резултатите от атестирането, макар и слабо ефективни и с неясни последствия както за поощрение на преподавателите с висока атестационна оценка, така и за наказание на тези с ниска, са необходими като механизъм за контрол на дейността.

Предмет на изследването е оценяването на професионалните и личностни качества на преподаватели от СУ „Св. Климент Охридски”. Предполагаме, че след анализа на резултатите и предприемането на необходимите промени от страна на преподавателите ще се подобри качеството на обучение.

Методика на изследването

Въпреки наличието на стандартни типови анкетни карти, с които студентите оценяват дейността на преподавателите в СУ „Св. Климент Охридски”, е необходимо да се подберат и специфични въпроси, свързани с дейността на преподавателите от Департамента по спорт. За тази цел е изготвена анкетна карта, която допълва стандартната за Университета такава. Всяка анкетна карта съдържа 12 въпроса, като максималният брой точки, който може да се събере е 200. В табл. 1 е представена анкетната бланка.

Атестирани са 8 преподаватели на длъжност асистент и главен асистент, обработени са 400 анкетни карти. Всеки преподавател е оценен от 50 студенти.

Таблица 1. Анкетна бланка за оценка на преподавател по спорт

	Въпрос	Точки – Мах 200
1	На разположение ли е вашият преподавател за въпроси и обяснения?	
2	Преподавателят излага ли учебния материал по ясен начин?	
3	Бяха ли критериите за оценяване ясно определени в началото на курса?	
4	Доволни ли сте от провеждането на часовете?	
5	Подготвен ли е преподавателят за часовете?	
6	Преподавателят идва ли навреме за часовете?	
7	Вашият преподавател оценява позитивно мнението различно от неговото?	
8	Добра ли е спортната база, на която се провеждат часовете?	
9	Има ли достатъчно учебни помагала за провеждането на часа?	
10	Като цяло доволен ли сте от преподаването?	
11	Бихте ли се записали при този преподавател следващата учебна година?	
12	Бихте ли препоръчали този преподавател на други студенти?	
	Средно събрани точки	

Допълнително за нуждите на настоящето изследване сме проучили мнението на още 50 студенти от СУ „Св. Климент Охридски”, от първи до пети курс. Студентите са от: Юридическия факултет (ЮФ), Факултета по журналистика и масова комуникация (ФЖМК), Медицинския факултет (МФ), Философския факултет (ФФ), Стопанския факултет (СФ), Биологическия факултет (БФ), Факултета по математика и информатика (ФМИ) и Геолого-географския факултет (ГГФ). Обединяващ фактор на изследваните студенти е, че те са посещавали заниманията по спорт – баскетбол за учебната 2015/2016 година. Преди попълването на анкетната карта, на студентите е разяснено, че при отговорите трябва да се визират не само преподавателите по баскетбол, но и тези, които им преподават в специалността.

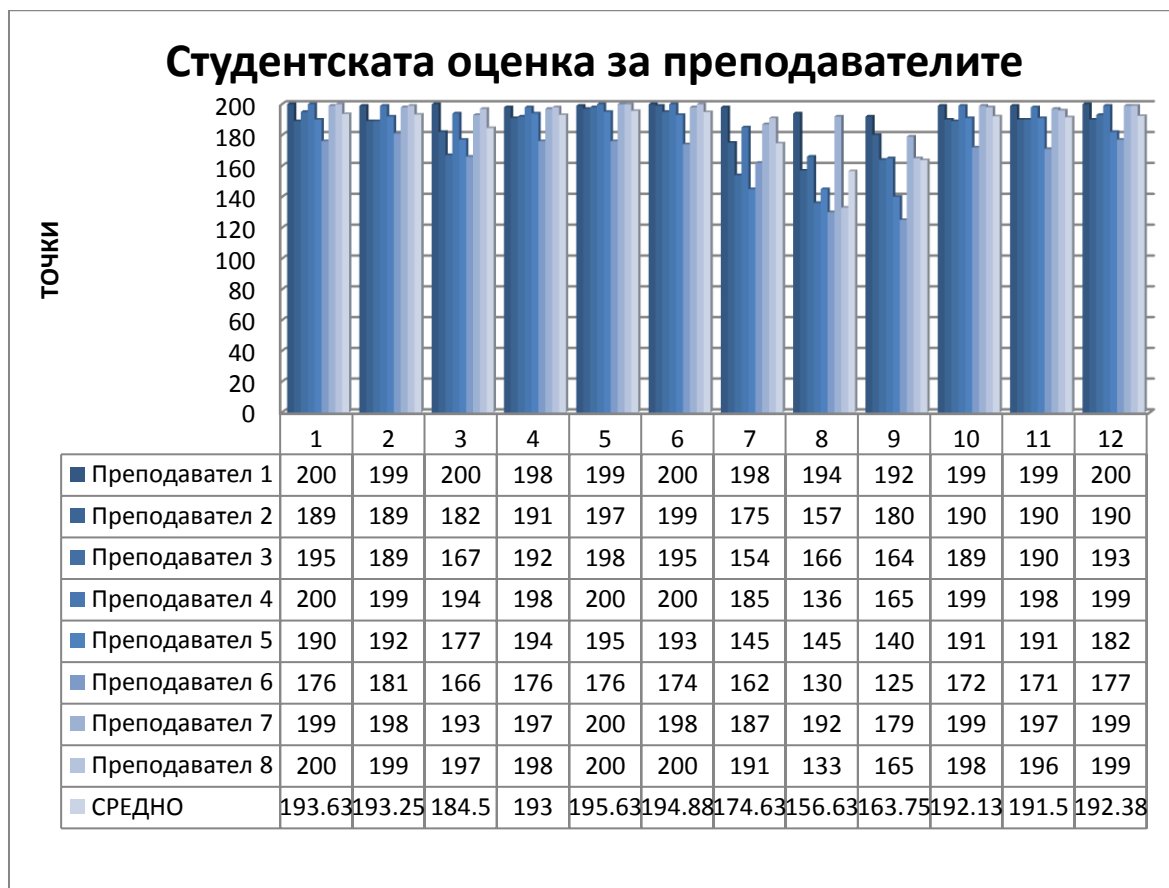
Студентите отговарят на един въпрос, при който те дават свободно, какъвто отговор преценят. Въпросът е следният: „Моето виждане за университетския преподавател е:...”.

Използван е анкетният метод. Получените данни са обработени с Excel.

Анализ на резултатите

На фиг. 1 е показано разпределението на дадените от студентите точки за атестираните преподаватели, по въпроси отнасящи се до тяхната дейност. Резултатите показват наличие на високи средни стойности по осем от въпросите, където се забелязват събрани над 190 точки от възможни 200. От графиката е видно, че на въпрос № 3 - „Бяха ли критериите за оценяване, ясно определени в началото на курса?”, средната стойност на отговорите е 184,5 точки. Този резултат показва, че студентите не са разбрали достатъчно ясно как ще бъдат оценявани в края на курса. Очевидно е, че преподавателите трябва да обърнат по-голямо внимание и да изяснят критериите за оценка не само в едно занимание. Един от възможните варианти, с които да се обясни получената стойност е, че за някои студенти учебната дисциплина „спорт” не е задължителна и

те не се интересуват от критериите на оценяване. По тази причина са разсеяни и не са чули разясненията на преподавателя.

Фиг 1. Разпределение на дадените от студентите точки за техните преподаватели по спорт

От фигурата се вижда, че на въпрос 7 - „Вашият преподавател оценява позитивно мнението различно от неговото?“, средните събрани точки са само 174,6. Очевидно е, че преподавателите не са много склонни да приемат мнението на студентите. Изискват се много преподавателски умения и проява на толерантност, за да може различната позиция да се приеме позитивно и с разбиране. Определено по този въпрос е необходима още работа от страна на преподавателите по спорт.

Отговорите на въпросите 8 и 9 ни дават данни за състоянието на спортната база и наличието на необходимите учебни пособия. Получените средни стойности (156,6 и 163,8 точки) са най-ниските в цялото изследване. Само при двама от преподавателите се забелязва резултат над 190 точки – за спортната база и при един – 192 точки – за учебните пособия. Тези факти са показателни и изискват спешни мерки, за да може учебният процес да протича на необходимото ниво. Получените точки при двама от преподавателите 130 и 125 – за материалната база и учебните пособия, са изключително ниски и това е тревожно. Позицията на преподавателя във ВУ не позволява той сам да подобри материалната база и да набави достатъчно учебни пособия. Преподавателят е зависим от финансовите знания, умения и решения на ръководството. Това показва важността на проблема, от който е видно, че поради липсата на добра материална база и учебни пособия, всички са недоволни – и преподаватели и студенти. Този проблем предизвиква безпокойство и води до намаляване на мотивацията за работа у преподавателите и желание за сериозно учене у студентите, което със сигурност понижава качеството обучение.

При обработване на отговорите от отворения въпрос към студентите посещаващи спорт – баскетбол и обобщавайки резултатите, се получи изчерпателна характеристика за предпочитаните преподавателски качества. Резултатите могат да се използват при формиране на представата на студентите как изглежда „Идеалният преподавател в 21. век“.

Термините и описанието на качествата са представени с точните думи, използвани от респондентите. Получените отговори са обединени в няколко направления от изследователя.

Комуникативни, позитивни и достъпни

Анализирайки отговорите на студентите, повечето от тях предпочитат преподаватели, които имат желание за съвместна работа и искат да контактуват с тях. Студентите очакват от преподавателите си да бъдат доброжелателни, внимателни, комуникативни и позитивни. Да бъдат близко до студентите във всяко отношение, повече да общуват с тях, и не на последно място – да се отнасят с уважение към студентите и да дават личен пример.

Безспорни знания и авторитет

Студентите високо ценят преподавателите, които са авторитетни фигури с безспорни знания. Студентите очакват от преподавателите си, освен достатъчна компетентност в своята сфера, да имат и богата обща култура. Според тях, преподавателите имащи знания в много области са важни, тъй като те ще бъдат в състояние да отговорят на въпроси свързани с бъдещата им реализация. Важно е преподавателите да споделят своя опит и да дават препоръки. Студентите също очакват от преподавателите си да бъдат интелигентни, начетени, със строг на вид поглед и да респектират. Студентите искат да виждат в преподавателя си уважаваща и вдъхновяваща личност, която върши с желание работата си и провокира интереса на студентите към преподаваната специалност.

Търпение при преподаването

Студентите очакват от преподавателите си да бъдат много търпеливи и да преподават „стъпка по стъпка” изучавания материал, да дават допълнителни обяснения, ако студентът не е разбрал, да дават контролни изпитвания, за да се провери моментното състояние.

Студентите очакват изучавания материал да се представя разбираемо; да се подчертават важните знания, които се преподават.

Обективност и възискателност

Една от важните характеристики, която се повтаря при повечето студенти е обективността при оценяването на знанията им. Студентите, смятат че при оценяването има много субективни фактори един, от които е полът. Позицията на студентите е, че преподавателят трябва да бъде стриктен, да държи на знанията, на правилното изпълнение, да бъде възискателен и да има еднакво отношение към всички.

За студентите е важно да се оценява тяхното виждане на нещата, а не преподавателят да се „води сляпо по конспекта” при провеждане на изпита.

Студентите смятат, че усилията на преподавателите трябва да са насочени към изграждането на аналитично мислене у студентите, а не да се оценява само способността на студента да помни.

Отговорност и дисциплинираност

Студентите очакват преподаватели да бъдат прецизни и да спазват времето за начало и край на лекциите и упражненията. Студентите държат преподавателите им да не пропускат лекции и занятия и да показват професионализъм.

Използващи модерни технологии

Студентите искат техните преподаватели да са находчиви и да използват модерни технологии. Да имат съвременни и интересни методи на преподаване.

Съпричастност

За студентите е важно, техните преподаватели да са съпричастни с проблемите им, да подхождат с разбиране, ако работят, да се стремят да се вслушват в мнението на студентите и да бъдат добри с тях.

Други характеристики и компетенции

Студентите очакват от преподавателите да могат да свързват теорията с практиката, да имат различно и разчупено мислене, да са компетентни, да изнасят ясни лекции, да са находчиви, да са успели и образовани, да са добри оратори, да държат на нивото, така както в Западните университети.

Обобщение и изводи

Базирайки се на изводите може да обобщим, че направената анкетна карта, оценяваща преподавателската дейност на преподавателите по спорт, е подходяща, реална и достъпна. След

обработката на резултатите се събират данни, които са предпоставка за установяване на реални показатели за нивото и качествата на преподавателите по изследваните въпроси, и за състоянието на материалната база и учебни пособия. Ако преподавателите размислят върху получените резултати и внесат съответни корекции в работата си, това ще помогне учебният процес да се подобри, което несъмнено ще повиши качеството на обучение.

Изводи и заключение

От получените свободни отговори за представите на студентите, относно визията на „Идеалния преподавател от 21. век”, може да се каже, че студентите са много взискателни към притежаваните от преподавателите професионални и личностни качества. Същевременно с това очакванията на студентите са реални и съответстват, в голяма степен, с длъжностната характеристика за преподавател във висше училище. Основно студентите държат преподавателите им да са знаещи и позитивни. Отговорите им дават реална представа за недостатъчната комуникация и търпението при преподаването и отразяват отговора на деликатния въпрос за обективността при оценяване на знатния им.

Налице е фактът, че студентите искат висок професионализъм от преподавателите. Това предполага и преподавателите да изискват същото отношение от своите студенти към учения процес.

За да има промяна в качеството на обучение е необходимо всеки преподавател и студент да поеме своята отговорност, т.е да изпълнява задълженията си, да бъде взискателен първо към себе си и после към другите.

Няма да е реално, ако всички преподаватели и студенти притежават идеалните черти и качества, за да извършват своята дейност. Достатъчно е по-голямата част от тях да ги притежава. Винаги е имало и ще има хора, които са посредствени, важно е обаче тези хора да не доминират както сред преподавателите, така и сред студентите и те да не са двигателят в образованието.

Цитати:

[1] Рангелова, Е. (2006). Хуманизацията и демократизацията на педагогическия процес в условията на университетското образование – същностни измерения. *Хуманизацията и демократизацията на университетското образование*, София, 7-10.

[2] Шопов, Т. (2015). Осигуряване на качество в българското висше образование. *Реторика и комуникации*, бр. 19, октомври 2015 г. <http://rhetoric.bg/>, последно посещение на 02.07.2016 г.

[3] Мавродиева, И. (2014). Софийският университет и качеството на университетските дейности и услуги, *Реторика и комуникации*, бр. 13, юли 2014 г. <http://rhetoric.bg/>, последно посещение на 05.07.2016 г.

Електронно научно списание „Реторика и комуникации“, бр. 28, май 2017 г. <http://rhetoric.bg/>,
<http://journal.rhetoric.bg/>